

DEEL I

Algemene inleiding

*De dakkapel*¹

Meneer De Roo, inwoner van de gemeente Zaanstad, wil een dakkapel laten bouwen op zijn huis. Hiertoe vraagt hij een bouwvergunning aan die ook wordt verleend. Meneer Schaap is tegen de bouw van de dakkapel en dient een bezwaarschrift in. Als de gemeente (het college van burgemeester en wethouders) het bezwaarschrift ongegrond verklaart, stelt meneer Schaap beroep in bij de rechtbank Haarlem. De rechtbank verklaart het beroep gegrond en vernietigt het besluit op bezwaar op de grond dat het bouwplan in strijd is met het ter plaatse geldende bestemmingsplan. Het college van burgemeester en wethouders stelt tegen deze uitspraak hoger beroep in bij de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State en voert aan dat de rechtbank buiten de grenzen van de rechtsstrijd is getreden door zich niet te beperken tot de door Schaap in zijn beroepschrift neergelegde gronden. Zij stellen dat Schaap slechts de welstandsaspecten van het bouwplan heeft bestreden en dat hij strijd met het bestemmingsplan niet heeft aangevoerd.

De Afdeling oordeelt dat, hoewel Schaap noch in zijn beroepschrift noch overigens strijd met het bestemmingsplan heeft aangevoerd, waar de handhaving van een verleende bouwvergunning is bestreden de toetsing van het bouwplan aan het bestemmingsplan niet achterwege kan blijven, aangezien het hier gaat om een in art. 44 Woningwet opgenomen dwingende weigeringsgrond. “De rechtbank heeft dan ook terecht onderzocht of het bouwplan in overeenstemming is met het bestemmingsplan en aldus in overeenstemming met het tweede lid van art. 8:69 Awb de rechtsgronden aangevuld.”

1 Ontleend aan ABRvS 8 aug. 1996, AB 1996, 481 (m.nt. PvB); In recente jurisprudentie lijkt de Afdeling inhoudelijk een andere koers te varen wat betreft het toetsen aan het bestemmingsplan. De rechter mag niet langer ambtshalve aan het bestemmingsplan toetsen. Er is alleen ruimte voor deze toetsing als appellant strijd met het bestemmingsplan heeft aangevoerd. Zie in dit kader Nijmeijer 2004; ABRvS 14 jan. 2004, AB 2004, 239 (m.nt. TN); ABRvS 1 okt. 2003, AB 2004, 50 (m.nt. TN); ABRvS 21 mei 2003, AB 2003, 324 (m.nt. TN).

*De fruitautomaat*²

Het echtpaar Filipe, exploitant van de Bar Dancing 'Le Papillon' te Almere, willen hun etablissement verfraaien met een kansspelautomaat en twee behendigheidsautomaten. Hiervoor vragen zij een vergunning van de bevoegde instantie, de burgemeester van Almere. Als de vergunning wordt geweigerd, gaat het echtpaar in bezwaar. In het kader van de beoordeling van dit bezwaar wordt van gemeentewege een bezoek gebracht aan 'Le Papillon'. De heer en mevrouw Filipe zijn op dat moment niet aanwezig. Mede op grond van de bezichtiging tijdens dit bezoek wordt het bezwaar ongegrond verklaard. De heer en mevrouw Filipe stellen beroep in bij het College van Beroep voor het Bedrijfsleven en voeren het volgende aan. Het onderzoek dat heeft geleid tot het bestreden besluit is gebrekkig geweest. Ten onrechte is geen afspraak met hen gemaakt voor het bezoek, maar in plaats daarvan is gesproken met een medewerker die onvoldoende op de hoogte was van de gang van zaken. Het gevolg van een en ander is dat het bestreden besluit berust op een onjuiste feitelijke grondslag. De inrichting is ten onrechte als discotheek aangemerkt. Verder zijn in andere inrichtingen die op soortgelijke wijze worden geëxploiteerd wel kansspelautomaten toegestaan. Dit is in strijd met het gelijkheidsbeginsel.

Het College haalt (ambtshalve) art. 7:9 Awb aan dat bepaalt dat wanneer na het horen aan het bestuursorgaan feiten of omstandigheden bekend worden die voor de op het bezwaar te nemen beslissing van aanmerkelijk belang kunnen zijn, dit aan belanghebbenden wordt meegedeeld en zij in de gelegenheid worden gesteld daarover gehoord te worden. Het College overweegt dat de resultaten van het onderzoek ter plaatse als dergelijke feiten moeten worden aangemerkt. Nu het echtpaar Filipe niet in de gelegenheid is gesteld hierover gehoord te worden is het besluit in strijd met art. 7:9 Awb tot stand gekomen. Het moet daarom vernietigd worden.

*Beroepsgronden*³

Het beroepschrift in appel van F.L.-K. te K. was door de Centrale Raad van Beroep niet-ontvankelijk verklaard wegens het niet tijdig indienen van beroepsgronden. F.L.-K. stelt verzet in bij de Centrale Raad en voert aan dat het uitblijven van de beroepsgronden niet hoeft te leiden tot een niet-ontvankelijk verklaring nu de Centrale Raad op grond van art. 8:69 tweede en derde lid de rechtsgronden ambtshalve dient aan te vullen en de feiten ambtshalve kan aanvullen.

De Centrale Raad overweegt dat van de toepassing van art. 8:69 tweede en derde lid Awb pas sprake kan zijn als het (hoger) beroep in behandeling is genomen. Voor dit laatste is onder meer noodzakelijk dat art. 6:5 eerste lid

2 Ontleend aan CBB 3 juni 1999, AB 1999, 364 (m.nt. JHvdV).

3 Ontleend aan CRvB 20 nov. 1996, AB 1997, 81 (m.nt. FP).

aanhef en onder d Awb in acht moet zijn genomen dat bepaalt dat een beroepschrift beroepsgronden moet bevatten.

Deze casussen hebben gemeen dat zij betrekking hebben op de reikwijdte van de bevoegdheden van de rechter bij de beoordeling. In het eerste geval beoordeelt de rechter de naleving van een rechtsnorm waarvan het onderwerp, strijd met het bestemmingsplan, niet binnen de grenzen van de rechtsstrijd ligt. In het tweede geval blijft de rechtbank binnen het onderwerp van de klachten, namelijk dat het onderzoek dat heeft geleid tot het besluit gebrekkig is geweest, maar vernietigt zij op grond van schending van een rechtsnorm waarvan appellanten niet hadden betoogd dat deze geschonden was. In het derde geval oordeelt de rechter dat er geen sprake kan zijn van een ambtshalve beoordeling door de rechter als de appellant zelf geen gronden aanvoert. In dit geval is de beoordeling nog niet begonnen.

In een bredere context gaat het hier om de mogelijkheden van degene die een beoordeling moet maken. Het maakt niet wezenlijk uit of het hier gaat om rechtspraak door een rechter of besluitvorming in primo of in bezwaar door een bestuursorgaan. In al deze gevallen komen dezelfde vragen aan de orde: wat is de taak? Wat zijn hierbij de bevoegdheden? Wat zijn hierbij de beperkingen?

De vraag naar de taak spitst zich toe op de vraag welke beoordeling de beoordelaar moet maken en wat hierbij de grenzen van de beoordeling zijn. Het gaat hier om vragen zoals: wat moet worden beoordeeld? Wat mag niet worden beoordeeld? Kan de beoordelaar invloed uitoefenen op deze grenzen van de beoordeling?

Wat betreft de bevoegdheden en beperkingen van deze bevoegdheden gaat het om de vraag over welke bevoegdheden de beoordelaar de beschikking heeft bij het maken van zijn beoordeling. Het gaat hier om vragen zoals: mag de beoordelaar eigen onderzoek doen of is hij afhankelijk van hetgeen de partijen aanvoeren? Mag hij partijen ondervragen? Is hij gebonden aan hetgeen partijen aan hem overleggen? Zijn partijen verplicht om mee te werken aan dit onderzoek? Mag hij anderen als partij bij de beoordeling betrekken? Wie bepaalt of nader onderzoek vereist is?

Bezien vanuit de context van het burgerlijk procesrecht en, in ieder geval vanaf de invoering van de Awb, ook het bestuursprocesrecht, wordt er wat betreft de bevoegdheden en de beperking van deze bevoegdheden een onderscheid gemaakt tussen enerzijds de bevoegdheden met betrekking tot 'de feiten' en anderzijds de bevoegdheden met betrekking tot 'het recht'. De partijen dienen de feiten te overleggen en de beoordelaar is verantwoordelijk voor het recht. Dit lijkt een logisch onderscheid. De partijen kennen immers de feiten en de beoordelaar kent vaak op grond van opleiding (de rechter) het recht. Het is hier echter een kwestie van te onderscheiden, maar niet te scheiden. In een proces worden niet puur feiten of normen aangevoerd, maar gronden. Deze gronden hebben een feitelijk aspect en een normatief aspect. Deze aspecten

ten zijn sterk met elkaar verweven en kunnen vaak moeilijk gescheiden worden.

Het strikt doorvoeren van dit onderscheid tussen feit en recht leidt tot problemen: de partijen zullen de feiten die zij aanvoeren afstemmen op het recht dat zij van toepassing achten en de beoordelaar zal het recht dat hij toepast afstemmen op de feiten die partijen aanvoeren. Als vervolgens bij een strikte doorvoering van het onderscheid de communicatie tussen beoordelaar en partijen wordt doorgesneden, kan dit leiden tot wrijving. De beoordelaar blijft met het gevoel zitten dat de zaak eigenlijk anders in elkaar zit dan is voorgesteld en dat als hij maar over 'alle' feiten had beschikt, hij een betere beslissing had kunnen nemen. De partijen hebben het gevoel dat zij zitten met een beslissing die niet echt het probleem oplost, en dat zij de zaak anders zouden hebben opgezet als zij hadden geweten hoe de beoordelaar het recht zou interpreteren en toepassen.

1 HET ONDERWERP VAN HET PROEFSCHRIFT

Het onderwerp van dit proefschrift is, zeer kort samengevat, art. 8:69 Awb. Deze bepaling luidt als volgt:

- '1 De rechtbank doet uitspraak op de grondslag van het beroepschrift, de overgelegde stukken, het verhandelde tijdens het vooronderzoek en het onderzoek ter zitting.
- 2 De rechtbank vult ambtshalve de rechtsgronden aan.
- 3 De rechtbank kan ambtshalve de feiten aanvullen.'

Het onderzoek naar art. 8:69 Awb valt binnen het hierboven beschreven kader van de vragen naar de taak van de beoordelaar, zijn bevoegdheden, de beperkingen van deze bevoegdheden en de scheiding tussen feit en recht. De taak van de beoordelaar komt voornamelijk aan de orde als de achtergrond waartegen de bevoegdheden worden uitgeoefend en als begrenzing van deze bevoegdheden. De beoordelaar zal immers slechts gebruik (mogen) maken van een bevoegdheid als dit dienstig is aan de beoordeling die hij maakt. In deze zin vormt de taak de context van het gebruik van een bevoegdheid.

In het burgerlijk procesrecht regelde art. 48 (oud) Rv bovengenoemde bevoegdheden tot de invoering van de herziening van het procesrecht voor burgerlijke zaken op 1 januari 2002. Dit artikel luidde als volgt:

- 'De regters moeten bij hunne beraadslagingen van ambtswege de regtsgronden aanvullen welke niet door de partijen mogten zijn aangevoerd.'

Nu vervullen art. 24 en 25 Rv deze functie:

Art. 24 Rv:

‘De rechter onderzoekt en beslist de zaak op de grondslag van hetgeen partijen aan hun vordering, verzoek of verweer ten gronde hebben gelegd, tenzij uit de wet anders voortvloeit.’

Art. 25 Rv:

‘De rechter vult ambtshalve de rechtsgronden aan.’

Art. 8:69 Awb is in 1994 van kracht geworden. Art. 8:69 lid 2 en 3 Awb regelen de bevoegdheden van de rechter met betrekking tot het recht en met betrekking tot de feiten. Uit de parlementaire geschiedenis blijkt dat lid 2 en 3 zijn gebaseerd op dan wel zeer sterk zijn geïnspireerd door art. 48 (oud) Rv, dat toen nog van kracht was. De bewoordingen van deze leden zijn dan ook ontleend aan de moderne omschrijvingen van de regels van art. 48 (oud) Rv. De formulering van het nieuwe art. 48 Rv (art. 25 Rv) is hetzelfde als die van art. 8:69 lid 2 Awb.

Bij de invoering van de Awb was onduidelijk welke betekenis art. 8:69 lid 2 en 3 Awb hadden. Het was niet duidelijk waartoe de rechter wordt verplicht of wat hem wordt verboden, en als consequentie daarvan was het niet duidelijk wat partijen van de rechter konden verwachten of waarmee zij rekening moesten houden. Dit terwijl art. 8:69 Awb een belangrijk artikel in de Awb zou worden en is geworden. Dit betekende dat er wat betreft art. 8:69 Awb een interessante puzzel lag. Daarbij bestond er de hierboven genoemde relatie met art. 48 (oud) Rv. Dit zou betekenen dat er een bron was om de betekenis van art. 8:69 lid 2 en 3 Awb te achterhalen. De combinatie van deze twee omstandigheden was reden om het onderzoek te beginnen.

2 DE ONDERZOEKSVRAAG

Het doel van dit onderzoek is geweest om de betekenis van art. 8:69 Awb te bepalen in het licht van art. 48 (oud) Rv. Enerzijds is het doel geweest om de betekenis van art. 8:69 Awb te bepalen, anderzijds om te onderzoeken welke aspecten van art. 48 (oud) Rv wel en welke niet zijn overgenomen. De onderzoeksvraag van dit proefschrift luidt: Wat is de betekenis van art. 8:69 Awb in het licht van art. 48 (oud) Rv?

De vraag naar de betekenis van een bepaling heeft mijns inziens twee aspecten. Ten eerste het aspect van de inhoud van deze bepaling en ten tweede het aspect van hoe deze bepaling vervolgens werkt bij de beoordeling die de rechter moet maken. Beide aspecten maken deel uit van dit onderzoek.

De onderzoeksvraag is benaderd vanuit het gezichtspunt van de rechter, de rechtshulpverlener of belanghebbende die zich in een zaak geconfronteerd ziet met de toepassing van art. 8:69 Awb en wil weten wat deze bepalingen

inhouden en hoe deze werken in het proces. Het gaat om vragen als: wat zijn de mogelijkheden van deze bepaling? Wat zijn de verplichtingen? Wat zijn de beperkingen? Wat kunnen de partijen verwachten en waarmee moeten zij rekening houden?

Dit proefschrift is gericht op de betekenis van deze artikelen bij de rechter in eerste instantie in het burgerlijk procesrecht en het bestuursprocesrecht.

3 ART. 8:69 LID 1 AWB

De betekenis van art. 8:69 lid 1 Awb is niet het primaire aandachtspunt van het onderzoek geweest. De reden hiervoor is dat art. 8:69 lid 1 Awb betrekking heeft op de afbakening van de grenzen van de rechtsstrijd, terwijl de begrenzing van de rechtsstrijd in het burgerlijk procesrecht niet door art. 48 (oud) Rv wordt beheerst. Nu het doel van het onderzoek is om art. 8:69 Awb te onderzoeken in het licht van art. 48 (oud) Rv, valt het onderwerp van art. 8:69 lid 1 Awb in beginsel buiten de boot.

Daarbij werkt de afbakening van de grenzen van de rechtsstrijd anders in het burgerlijk procesrecht dan in het bestuursprocesrecht. De reden hiervoor is dat de objecten van geschil in beide procesrechten van elkaar verschillen. In het burgerlijk procesrecht is het object van geschil de vordering en staat de toewijsbaarheid van de vordering centraal. Het object van geschil in het bestuursprocesrecht is het besluit op bezwaar en de procedure draait om de ex tunc toetsing van het besluit aan het recht. Het gevolg van dit verschil is dat de regels voor de afbakening van de grenzen van de rechtsstrijd in het burgerlijk procesrecht van weinig betekenis zijn voor de regels inzake de afbakening van de grenzen van de rechtsstrijd in het bestuursprocesrecht. De uitwerking van de regel dat de rechter niet meer of anders mag toewijzen dan is gevorderd is van weinig belang voor de beantwoording van de vraag in hoeverre het besluit getoetst moet worden.

Art. 8:69 lid 1 Awb is echter van belang voor het bepalen van de betekenis van art. 8:69 lid 2 en 3 Awb. De grenzen van de beoordeling vormen de achtergrond waartegen art. 8:69 lid 2 en 3 Awb worden toegepast. Als de grenzen ruimer zijn, neemt de rol en daarmee de betekenis van het aanvullen van de rechtsgronden en de feiten toe. Bij een beperkte beoordeling, nemen de rol en betekenis van het aanvullen af. Hoewel dit proefschrift dus met name gericht is op de betekenis van art. 8:69 lid 2 en 3 Awb, komt ook art. 8:69 lid 1 Awb en de afbakening van de grenzen van de beoordeling aan de orde.⁴

4 Voor een ander proefschrift over de grenzen van de rechtsstrijd verwijs ik naar: P.A. Willemsen, *De grenzen van de rechtsstrijd in het bestuursrechtelijk beroep en hoger beroep in rechtsvergelijkend perspectief*, Deventer:Kluwer 2005. Dit proefschrift kon niet meer bij dit onderzoek worden meegenomen.

Voor zover relevant voor de vraagstelling is ook de omvang van de rechtsstrijd in het civiele proces onderzocht. Gezien het bovenstaande ligt de nadruk bij dit laatste op de gevolgen van deze omvang voor de bevoegdheden van art. 48 (oud) Rv. Voor zover van belang voor de onderhavige kwestie is ook het nieuwe procesrecht meegenomen.

4 FISCALE RECHTSPRAAK

De jurisprudentie inzake belastingzaken is niet bij het onderzoek meegenomen. De reden hiervoor is dat art. 8:69 Awb voor een groot deel van het onderzoek niet van toepassing was op belastingzaken. Pas sinds 1 september 1999 geldt deze bepaling ook voor het belastingsprocesrecht. De jurisprudentie van de Hoge Raad zou daardoor te laat in het onderzoek ontstaan om meegenomen te kunnen worden.

5 METHODIEK EN OPZET

Dit proefschrift wordt begonnen met een behandeling van de betekenis van art. 48 (oud) Rv. De focus van dit deel (deel II) is geweest om het systeem van regels dat onder het leerstuk van het aanvullen van de rechtsgronden is ontstaan vast te stellen. Het onderzoek is beperkt geweest tot de vraag welke betekenis art. 48 (oud) Rv had rond 1994. Art. 8:69 lid 2 en 3 Awb, die in werking zijn getreden op 1 januari 1994, zijn immers gebaseerd op het art. 48 (oud) Rv zoals dat toen werd geïnterpreteerd. Eventuele wijzigingen nadien in de betekenis van art. 48 (oud) Rv hebben geen directe invloed op de interpretatie van art. 8:69 lid 2 en 3 Awb. Art. 48 (oud) Rv en art. 8:69 lid 2 en 3 Awb, hoewel verbonden, maken hun eigen ontwikkeling door.

Bij het onderzoek naar de betekenis van art. 8:69 Awb werd gekeken naar de betekenis die in de literatuur en jurisprudentie aan de leden van dit artikel wordt gegeven. Daarnaast werd gekeken in hoeverre verschillende elementen van het regelsysteem van art. 48 (oud) Rv waren overgenomen of overgenomen zouden kunnen worden in het regelsysteem van art. 8:69 Awb.

Een probleem bij de bestudering van art. 48 (oud) Rv was dat begrippen die in de loop van de decennia waren ontwikkeld geen vaste betekenis hadden. Hetzelfde begrip werd vaak door verschillende auteurs in verschillende betekenissen gebruikt. Ook in de jurisprudentie speelde dit probleem. Het was dan ook van belang om de begrippen te omschrijven, zodat in ieder geval voor dit proefschrift duidelijk zou zijn wat met de verschillende begrippen werd bedoeld. Ook in het bestuursprocesrecht bleek dat dezelfde termen in verschillende betekenissen werden gebruikt of dat de betekenis van een term onduidelijk was. In beide delen wordt hierom begonnen met een hoofdstuk waarin een omschrijving wordt gegeven van de gebruikte termen en begrippen.

Verder moet voor het bepalen van de betekenis van art. 48 (oud) Rv en art. 8:69 Awb eerst de context bepaald worden waarin deze regels bestaan en worden toegepast. Deze context wordt gevormd door een aantal beginselen en door de taak van de rechter. In zowel het deel met betrekking tot het burgerlijk procesrecht als het deel met betrekking tot het bestuursprocesrecht wordt het hoofdstuk over de termen en begrippen gevolgd door hoofdstukken waarin een aantal van belang zijnde beginselen en de taak van de burgerlijke rechter respectievelijk de bestuursrechter worden besproken.

Zoals gesteld is voor de betekenis van art. 8:69 lid 2 en 3 Awb van belang waar de grenzen van de rechtsstrijd liggen, zodat de betekenis van deze rechtsnormen afhankelijk is van welk systeem voor het bepalen van deze grenzen wordt gekozen. In het deel van het bestuursprocesrecht worden daarom de verschillende systemen besproken voor het bepalen van de grenzen van de rechtsstrijd.

Vervolgens komen in de respectievelijke delen de rechtsnormen van art. 48 (oud) Rv en 8:69 lid 2 en 3 Awb aan de orde.

Het geheel wordt afgesloten met een conclusie waarin bij wijze van antwoord op de onderzoeksvraag een aantal conclusies bijeen worden gezet en waarin de convergentie tussen het burgerlijk procesrecht en het bestuursprocesrecht op het gebied van het ‘aanvullen van de rechtsgronden’ wordt besproken.

6 HOOFDSTUKINDELING

De overwegingen in § 5 hebben tot de volgende hoofdstukindeling van het proefschrift geleid.

Deel I bestaat uit deze Algemene Inleiding.

Deel II bestaat uit de hoofdstukken met betrekking tot art. 48 (oud) Rv. Het eerste hoofdstuk van dit deel, hoofdstuk 2, is het hoofdstuk ‘Omschrijving van enkele begrippen’.

In de hoofdstukken 3 tot en met 5 worden een aantal beginselen besproken. Ten eerste het beginsel van de lijdelijkheid en de andere kant van de medaille, het beginsel van de partij-autonomie (hoofdstuk 3). Hoewel de betekenis van deze beginselen aan het afnemen is, zijn dit de beginselen die de sterkste invloed hebben gehad op de ontwikkeling van art. 48 (oud) Rv. Zonder deze beginselen zou art. 48 (oud) Rv een geheel andere betekenis hebben gehad.

In hoofdstuk 4 wordt het beginsel van hoor en wederhoor besproken. Hoewel dit beginsel al zeer lang bestaat, is de invloed hiervan op art. 48 (oud) Rv van vrije recente datum. Zij verdringt in zekere zin de beginselen van de lijdelijkheid en de partij-autonomie in de zin dat vragen omtrent de rechterlijke bevoegdheden met betrekking tot de feiten en het recht meer en meer in de context van het beginsel van hoor en wederhoor geplaatst worden en steeds minder in de context van de lijdelijkheid en de partij-autonomie.

In hoofdstuk 5 wordt het beginsel van *Ius curia novit* besproken. Dit beginsel houdt in dat het toepassen van het recht aan de rechter is voorbehouden. De rechtsnorm dat de rechter verplicht is om ambtshalve de rechtsgronden aan te vullen is op dit beginsel gebaseerd. Er wordt weinig beroep op dit beginsel gedaan in de literatuur en jurisprudentie. Waarschijnlijk omdat het vooralsnog als vanzelfsprekend wordt ervaren.

In hoofdstuk 6 wordt de taak van de burgerlijke rechter besproken. Naast de beginselen vormt deze taak de achtergrond waartegen de rechter zijn bevoegdheden uitoefent.

In hoofdstuk 7 worden de rechtsnormen uit art. 48 (oud) Rv behandeld die de bevoegdheid van de rechter met betrekking tot het recht beheersen. Dit zijn de rechtsnormen dat de rechter het recht ambtshalve toepast, de rechtsnorm dat de rechter verplicht is om de rechtsgronden aan te vullen en de rechtsnorm dat de rechter ambtshalve de juridische aspecten van de constructie van partijen beoordeelt. Vervolgens komt de begrenzing van plicht om de rechtsgronden aan de orde. Als laatste worden de verschillende typen rechtsnorm besproken.

In hoofdstuk 8 wordt het verbod om de feiten aan te vullen besproken. Hierin worden de volgende onderwerpen behandeld. Ten eerste de handelingen die onder dit verbod vallen. Ten tweede een bespreking van een aantal verschillende typen feiten. Als laatste worden een aantal handelingen met betrekking tot de feiten besproken die niet onder het verbod om de feiten aan te vullen vallen, en die de rechter dus mag verrichten.

In hoofdstuk 9 komt de invoering van het herziene wetboek van burgerlijke rechtsvordering aan de orde. Hier wordt ook de fundamentele herbezinning besproken.

Deel III bestaat uit de hoofdstukken die betrekking hebben op het bestuursprocesrecht. In het eerste hoofdstuk van dit deel, hoofdstuk 10, wordt een omschrijving gegeven van de in het bestuursrechtelijk deel gebruikte termen en begrippen.

In hoofdstuk 11 worden een aantal onderwerpen behandeld die de achtergrond vormen van de uitoefening van de bevoegdheden van art. 8:69 lid 2 en 3 Awb. Dit is ten eerste de keuze voor rechtsbescherming als primaire doelstelling van het bestuursproces. Ten tweede worden een aantal beginselen van het bestuursproces besproken: het beginsel van de actieve rechter, de eis van de materiële waarheidsvinding, het beginsel van de ongelijkheidscompensatie en het finaliteitsbeginsel. Vervolgens wordt nagegaan of, en zo ja, in hoeverre het beginsel van hoor en wederhoor, *Ius curia novit* en de partijautonomie gelden in het bestuursprocesrecht.

In hoofdstuk 12 wordt de beoordeling die de rechter moet maken besproken. Hierbij komen aan de orde de taak van de bestuursrechter, de grenzen van de rechtsstrijd (art. 8:69 lid 1 Awb) en het verbod van reformatie in peius. Deze vormen de context waarbinnen de rechter verplicht is om ambtshalve

de rechtsgronden aan te vullen respectievelijk bevoegd ambtshalve de feiten aan te vullen.

In hoofdstuk 13 worden de plicht om de rechtsgronden aan te vullen en de bevoegdheid om de feiten aan te vullen besproken.

Deel V bevat de conclusie.

Het proefschrift wordt afgesloten met een samenvatting in het Engels.

7 AFSLUITING ONDERZOEK

Gezien de opzet van het onderzoek om art. 8:69 Awb te interpreteren in het licht van art. 48 (oud) Rv bestond het onderzoek uit meerdere delen die op verschillende momenten zijn afgesloten. Het onderzoek naar het burgerlijk procesrecht van rond 1994 (hoofdstukken 2 tot en met 8) is afgesloten rond 1 januari 2001. Literatuur en jurisprudentie van na die datum is slechts sporadisch verwerkt en voor zover het licht wierp op de betekenis van art. 48 (oud) Rv rond 1994.

Het onderzoek naar de herziening van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering is afgesloten rond 31 maart 2003. De behandeling van de fundamentele herbezinning is van 2006.

Wat betreft het bestuursprocesrecht is het onderzoek afgesloten op 1 januari 2005. Er is slechts enkele belangrijke jurisprudentie van na die datum verwerkt.